

اصل پنجاهم قانون اساسی: در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد.

مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی): کسی که با تخریب محیط زیست به خود یا دیگری ضرر معتناهی بزند مرتکب گناه شده است.

آیت الله جوادی آملی (دام ظلّه العالی) در کتاب مفاتیح الحیات: سالم نگهداشتن محیط زیست یعنی رعایت حق زمین، هوا، آب، خاک، دریا، صحرا، کوه و دشت، گیاهان، حیوانات و سایر موجودات و عرصه‌های زیست محیطی که با حیات فرد و جامعه پیوند دارند.

حفظ و بهداشت محیط زیست

پیامبر اکرم (ص) فرمود: خدا پاک است و پاکی را دوست دارد، پاکیزه است و پاکیزگی را دوست دارد. پس آستان زندگی خود را پاکیزه کنید.

آثار بهداشت محیط زیست

بهداشت محیط زندگی افزون بر تأثیر بر سلامت و بهداشت جسم و جان آدمی، در افزایش روزی انسان نیز اثر دارد. امام صادق (ع) می‌فرماید: شست و شوی ظروف و تمیز و جارو کردن محیط زندگی مایه افزایش روزی است.

زبان آلوده کردن محیط زیست

رسول خدا (ص) فرمود: سه گروه بر اثر سه کار ناروا از رحمت خدای سبحان دورند: ۱- کسی که مکان عمومی همانند خیابان‌ها، کوچه‌ها، سایه بان‌ها، پارک‌ها و محل نزول مسافران را آلوده کند. ۲- کسی که از آب سهمیه بندی شده جلوگیری کند یعنی نوبت دیگران را رعایت نکند. ۳- کسی که سد معبر کند و مانع عبور عابران شود.

تأثیر گناه در نابودی محیط زیست

حوادث عالم تا اندازه‌ای تابع اعمال انسان هاست، یعنی اگر انسان‌ها از خدا اطاعت کنند درهای رحمت و برکات الهی بر روی آنان گشوده میشود و چنانچه از راه بندگی منحرف شوند در جامعه انسانی فساد پدید می‌آید. *وَ مَا أَصَابُكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ*، سوره شوری آیه ۳۰، آنچه از رنج و مصائب به شما می‌رسد همه از دست خود شماست در صورتی که خدا بسیاری از اعمال بد را عفو میکند.

حقوق حیوان

امام صادق (ع) فرمود: خداوند چهار خصلت به حیوانات عنایت کرد؛ شناخت خالق خود، شناخت چگونگی پی جویی روزی، شناخت نر از ماده و ترس از مرگ. سوره اسراء آیه ۴۴: *وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ*. موجودی نیست در عالم جز آنکه ذکرش تسبیح و ستایش خداست ولیکن شما تسبیح آنها را نمی‌فهمید.

فقه اسلامی یک نوع از حقوق واجب بر انسان را حقوق حیوانات دانسته است. به گواهی آیات و سخنان پیشوایان معصوم (علیه السلام) حیوانات نیز از ادراک و شعور بهره مند و دارای احساسات و عواطف اند. از همین رو حرمت دارند.

برخی حقوق حیوان

(۱) حق تغذیه: از جمله حقوق حیوان بر انسان برآوردن نیازهای اساسی آن از جمله آب و آذوقه است زیرا حیوان برای برآوردن نیازهای خود زبان اظهار ندارد پس محبوس کردن حیوان و محروم کردن آن از نعمت‌های الهی مشروع و پسندیده نیست. رسول خدا (ص) از جایی می‌گذشت، شتری را دید که بر در منزل دستش بسته شده است. بدون آنکه آب و علفی نزد او باشد. پیامبر (ص) فرمود: صاحب این حیوان کجاست؟ آن گاه به او فرمود: آیا درباره کاری که با این حیوان کرده‌ای از عذاب خدا نمی‌ترسی؟ یا آب و علف او را تأمین کن یا آن را آزاد گردان تا خودش برای خوردنش بیابد.

پاداش آب دادن به حیوانات تشنه: امام باقر (ع) هم می‌فرماید؛ خدای متعال سیراب کردن تشنگان را دوست دارد و کسی که حیوان تشنه را سیراب کند خدا او را در روزی که سایه‌ای جز سایه او نیست در سایه عرش خود جای دهد

کیفر تشنه نگهداشتن حیوان: امام صادق (ع) فرمود؛ زنی بدین سبب گرفتار عذاب الهی شد که گربه ای را بست تا از تشنگی جان داد

(۲) حق بهداشت و درمان حیوان: از جمله بایسته‌ها درباره حیوانات رسیدگی به بهداشت آنهاست. زیستگاه آلوده و آب و خوراک ناسالم به سلامت آنها آسیب می‌رساند. پیامبر اکرم (ص) فرمود: آغل گوسفندان را پاکیزه نگهدارید و خاک و خاشاک آنها بزدائید زیرا آن حیوانی بهشتی است.

(۳) حق استراحت: پیامبر (ص) فرمود: هر گاه حیوانات را به خدمت گرفتید در استراحتگاه‌ها به آن‌ها فرصت استراحت بدهید و به آنها ستم نکنید.

(۴) حیوان و حق تولید مثل: انسان حق ندارد حیوانی را عقیم و آن را از حق تولید مثل محروم کند. امام صادق (ع) می‌فرماید: پدرش امام باقر (ع) عقیم‌سازی چارپایان و درگیر کردن آن‌ها با یکدیگر و ایجاد زد و خورد آن‌ها را ناپسند می‌دانست.

(۵) حق دوستی حیوان بر انسان: حیوانی که به دست آدمی پرورش یافته به گونه‌ای حق دوستی می‌یابد که سزاوار توجه است. از این رو در فقه چنین آمده؛ کراهت دارد انسان حیوانی را که خود پرورده سر ببرد. امام سجاد (ع) در واپسین لحظات عمر شریفشان به فرزند عزیزشان امام باقر (ع) فرمودند: من بر این شترم بیست بار حج گزارده‌ام و یک بار به آن تازیانه زده‌ام. وقتی مُرد آن را دفن کن تا درندگان گوشت آنرا نخورند.

(۶) نوع دوستی حیوان: در حدیثی از لقمان چنین آمده است؛ هر حیوان هم‌نوع خود را دوست دارد، چنان که فرزند آدم هم‌نوع خود را دوست دارد.

(۷) حق احترام به حیوان: مردی با اسبش خدمت پیامبر (ص) رسید و به آن حضرت سلام کرد. پیامبر (ص) به صیغه جمع فرمود و علیکم السلام. آن مرد عرض کرد ای رسول خدا من تنها هستم. پیامبر فرمود: من به تو و اسبت سلام کردم.

حرمت چهره حیوان: امام صادق (ع) فرمود؛ هر چیزی حرمتی دارد و حرمت چارپایان در صورت آنهاست. زیبا نگهداشتن چهره حیوان: امیر مومنان (ع) می‌فرماید؛ کسی حق ندارد چهره حیوان را با داغ نهادن زشت سازد. سواری ناروا بر حیوان نهی شده است.

آنچه درباره حیوانات نهی شده:

۱- کشتن حیوان مولد	۲- کشتن حیوانات باردار و بدون دلیل	۳- ذبح حیوان در شب
۴- اذیت و آزار حیوان	۵- سلاخی بلافاصله پس از ذبح	۶- اذیت حیوان هنگام ذبح
۷- دشنام دادن حیوان	۸- حبس حیوان	۹- چیدن یال و دم حیوان
۱۰- مُدارا نکردن	۱۱- سوزاندن حیوانات	۱۲- تیراندازی به جانداران
- پیامبر اکرم (ص): هیچ جاندار را هدف تیراندازی قرار ندهید از کتاب مفاتیح الحیات تألیف آیت الله جوادی آملی

آب و هوا و خاک حاصلخیز: آب و هوای سالم و زمین حاصلخیز موهبتی خدایی است که تحصیل و نگهداری آنها ضرورت زندگی است. به فرموده قرآن آب و خاک ماده نخست آفرینش هر موجود زنده در زمین و مایه حیات زمین است. پس باید به درستی از آنها بهره برد تا حیات آنها در خطر قرار نگیرد.

امام صادق (ع) فرمود: زندگی در سرزمین بدون سه عامل حیاتی گوارا نیست؛ هوای پاک و تمیز، آب فراوان و گوارا، زمین حاصلخیز و کشت پذیر.

(تهیه و تنظیم: حجت الاسلام و المسلمین حسن بشیری پور، امام جماعت اداره کل حفاظت محیط زیست استان اصفهان)